

دستم را زدم توی حوض که ماهی‌ها در رفتند و پدرم گفت:

- کره خرا! یواش تر.

و این بود که از ماهی‌ها لجم می‌گرفت. توی پلکان دو سه تا فحش بهشان دادم و حالا روی پشت بام بودم. همه جا آفتاب بود اما سوزی می‌آمد که نگو. و همسایه‌مان داشت کفترهایش را دان می‌داد. حوله را از روی بند برداشتم و ایستادم به تماشای کفترها. اینها دیگر ترسی از من نداشتند. سلامی به همسایه‌مان کردم که تازگی دخترش را شوهر داده بود و خودش تک و تنها توی خانه زندگی می‌کرد. یکی از کفترها دور قوزک پاهایش هم پرداخت. چرخ‌های یک میزبان. و آنقدر قشنگ راه می‌رفت و بقو بقو می‌کرد که نگو. گفتم:

- اصغر آقا دور پای این کفتره چرا اینجوریه؟

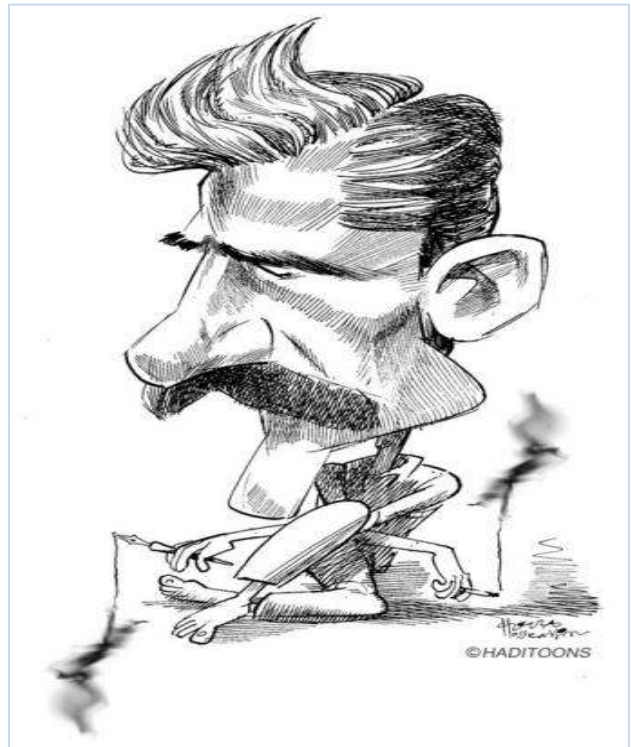
گفت:

- به! صد تا یکی ندارندش. می‌دونی؟ دیروز ناخونک زدم.

- گفتم: ناخونک؟

- آره یکیشون بی‌معرفتی کرده بود منم دو تا از قرقی‌هاش را قر زدم.

بابام حرف زدن با این همسایه‌ی کفتر باز را قدغن کرده بود. اما مگر می‌شد همه‌ی امر و نهی‌های بابا را گوش کرد؟ دو سه دفعه سنگ از دست اصغر آقا تو حیاط ما افتاده بود و صدای بابام را درآورده بود. یک بار هم از بخت بد درست وقتی بابام سرحوض وضو می‌گرفت یک تکه کاهگل انداخته بود دنبال کفترها که صاف افتاده بود تو حوض ما و ماهیهای بابام ترسیده بودند و بیا و ببین چه داد و فریادی! بابام با آن همه ریش و عنوان، آن روز فحش‌هایی به اصغر آقا داد که مو به تن همه‌ی ما راست شد. اما اصغر آقا لب از

حسن فرخنده

از جلال آل احمد

دویدم به طرف پلکان بام. ماهی‌ها را خیلی دوست داشت. ماهی‌های سفید و قرمز حوض را. وضو که می‌گرفت اصلاً ماهی‌ها از جاشان هم تکان نمی‌خوردند. اما نمی‌دانم چرا تا من می‌رفتم طرف حوض در می‌رفتند. سرشانرا می‌کردند پایین و دم‌هاشان را به سرعت می‌جنباندند و می‌رفتند ته حوض.

ظهر که از مدرسه برگشتم بابام داشت سرحوض وضو می‌گرفت، سلامم توی دهانم بود که باز خورده فرمایشات شروع شد:

- بیا دستت را آب بکش، بدو سر پشت‌بون حوله‌ی منو بیار.

عادتش این بود. چشمش که به یک کدامان می‌افتاد شروع می‌کرد، به من یا مادرم یا خواهر کوچکم.

لب برنداشت. و من از همان روز به بعد از اصغر آقا خوشم آمد و با همه‌ی امر و نهی‌های بابام هر وقت فرصت می‌کردم سلامش می‌کردم و دو کلمه‌ای درباره‌ی کفترهایش می‌پرسیدم. و داشتم می‌گفتم:

- پس اسمش قرقیه؟

که فریاد بابام آمد بالا که: کره خر کجا موندی؟

ای داد بیداد! مثلا آمده بودم دنبال حوله‌ی بابام. بکوب بکوب از پلکان رفته پایین. نزدیک بود پرت بشوم. حوله را که ترسان و لرزان به دستش دادم یک چکه آب از دستش روی دستم افتاد که چندشم شد. درست مثل اینکه یک چک ازو خورده باشم. و آمدم راه بیفتم و بروم تو که در کوچه صدا کرد.

- بدو ببین کیه. اگه مشد حسینه بگو آمدم.

هر وقت بابام دیر می‌کرد از مسجد می‌آمدند عقبش. در را باز کردم. مامور پست بود. کاغذ را داد دستم و رفت. نه حرفی نه هیچی. اصلا با ما بد بود. بابام هیچوقت انعام و عیدی بهش نمی‌داد. این بود که با ما کج افتاده بود. و من تعجب می‌کردم که پس چرا باز هم کاغذهای بابام را می‌آورد. برای اینکه نکند یک بار این فکرها به کله‌اش بزند پیش خودم تصمیم گرفته بودم از پول توجیبی خودم یک تومان جمع کنم و به او بدهم و بگویم حاجی آقا داد. یعنی بابام. توی محل همه بهش حاجی آقا می‌گفتند.

- کره خر کی بود؟

صدای بابام از تو اطاقش می‌آمد. رفتم توی درگاه و پاکت را دراز کردم و گفتم: - پست چی بود.

- وازش کن بخون. ببینم توی این مدرسه‌ها چیزی هم بهتون یاد می‌دن یا نه؟

بابام رو کرسی نشسته بود و داشت ریشش را شانه می‌کرد که سر پاکت را باز کردم. چهار خط چاپی بود. حسابی خوشحال شدم. اگر قلمی بود و به

خصوصا اگر خط شکسته داشت اصلا از عهده من برنمی‌آمد و درمی‌ماندم و باز سرکوفت‌های بابام شروع می‌شد. اما فقط اسم بابام را وسط خط‌های چاپی با قلم نوشته بودند. زیرش هم امضای یکی از آخوندهای محضردار محلمان بود که تازگی کلاهی شده بود. تا سال پیش رفت و آمدی هم با بابام داشت.

- ده بخون چرا معطلی بچه؟

و خواندم: «به مناسبت جشن فرخنده ۱۷ دی و آزادی بانوان مجلس جشنی در بنده منزل...»
که بابام کاغذ را از دستم کشید بیرون و در همان آن شنیدم که:

- بده ببینم کره خر!

و من در رفتم. عصبانی که می‌شد باید از جلوش در رفت. توی حیاط شنیدم که یک‌ریز می‌گفت:
- پدرسگ زندیق! پدرسوخته ملحد!

به زندیقش عادت داشتم. اصغر آقای همسایه را هم زندیق می‌گفت. اما ملحد یعنی چه؟ این را دیگر نمی‌دانستم. اصلا توی کاغذ مگر چی نوشته بود. از همان یک نگاهی که به همه‌اش انداختم فهمیدم که روی هم رفته باید کاغذ دعوت باشد. یادم است که اسم بابام که آن وسط با قلم نوشته بودند خیلی خلاصه بود. از آیت‌الله و حجه‌الاسلام و این حرفها خبری نبود که عادت داشتم روی همه کاغذهایش ببینم. فقط اسم و فامیلش بود. و دنبال اسم او هم نوشته بود «بانو» که نفهمیدم یعنی چه. البته می‌دانستم بانو چه معنایی می‌دهد. هرچه باشد کلاس ششم بودم و امسال تصدیق می‌گرفتم. اما چرا دنبال اسم بابام؟ تا حالا همچه چیزی ندیده بودم.

از کنار حوض که می‌گذشتم ادای ماهی‌ها را درآوردم با آن دهان‌های گردشان که نصفش را از آب درمی‌آوردند و یواش ملچ مولوچ می‌کردند.

بعد دیدم دلم خنک نمی‌شود. یک مشت آب رویشان پاشیدم و دویدم سراغ مطبخ. مادرم داشت بادمجان سرخ می‌کرد. مطبخ پر بود از دود و چشمهای مادرم قرمز شده بود. مثل وقتی که از روزه برمی‌گشت.

- سلام. ناهار چی داریم؟

- می‌بینی که ننه. علیک سلام. بابات رفت؟

- نه هنوز.

بادمجان‌های سرخ شده را نصفه نصفه توی بشقاب روی هم چیده بود و پیازداغها را کنارشان ریخته بود. چندتا از پیازداغها را گذاشتم توی دهنم و همانطور که می‌مکیدم گفتم:

- من گشمنه.

- برو با خواهرت سفره‌رو بندازین. الان می‌آم بالا.

دو سه تای دیگر از پیازداغها را گذاشتم دهنم که تا از مطبخ دریایم توی دهنم آب شده بودند. خواهرم زیر پایه کرسی جای مادرم نشسته بود و داشت با جوراب پاره‌های دست بخچه‌ی مادرم عروسک درست می‌کرد خپله و کلفت و بدریخت. گفتم:

- گه سگ باز خودتو لوس کردی رفتی اون بالا؟ و یک لگد زدم به بساطش که صدایش بلند شد:

- خدایا! باز این عباس ذلیل شده اومد. تخم سگ!

حوصله نداشتم کتکش بزنم. گرسنه‌ام بود و بادمجان‌ها چنان قرمز بود که اگر مادرم نسقم می‌کرد خیلی دلم می‌سوخت. این بود که محلش نگذاشتم و رفتم سراغ طاقچه‌ی اسباب و اثاثیه‌ام. کتابهایم را گذاشتم یک طرف و کتابچه‌ی تمبرم را برداشتم و نگاهی به آن انداختم که مبادا خواهرم باز رفته باشد سرش. دیگر از دست تمبرهای عراق و سوریه خسته شده بودم. اما چه کنم که برای بابام فقط ازین دو جا کاغذ می‌آمد. توی همه‌ی آنها یکی از تمبرهای عراق را دوست داشتم که برجی بود ماریپچ و به نوکش که می‌رسید باریک

می‌شد. یک سوار هم جلوی آن ایستاده بود به اندازه یک مگس. آرزو می‌کردم جای آن سوار بودم. یا حتی جای اسبش...

- عباس!

باز فریاد بابام بود. خدایا دیگر چکارم دارد؟ از آن فریادها بود که وقتی می‌خواست کتکم بزند از گلویش درمی‌آمد. دویدم.

- بیا کره خر. برو مسجد بگو آقا حال نداره. بعد هم بدو برو حجره‌ی عموت بگو آگه آب دستشه بگذاره زمین و یک توک پا بیاد اینجا.

- آخه بذار بچه یک لقمه نون زهرمار کنه...

مادرم بود. نفهمیدم کی از مطبخ درآمده بود. ولی می‌دانستم که حالا دعوا باز در خواهد گرفت و ناهار را زهرمارمان خواهد کرد.

- زنیکه لجاره! باز توکار من دخالت کردی؟ حالا دیگر باید دستتو بگیرم و سرو کون برهنه ببرمت جشن.

بابام چنان سرخ شده بود که ترسیدم. عصبانیت‌هایش را زیاد دیده بودم. سرخودم یا مادرم یا مریدها یا کاسبکارهای محل. اما هیچ‌وقت به این حال ندیده بودمش. حتا آن روزی که هرچه از دهنش درآمد به اصغر آقای همسایه گفت. مادرم حاج و واج مانده بود و نمی‌دانست کجا به کجاست و من بدتر ازو. رگهای گردن بابام از طناب هم کلفت‌تر شده بود. جای ماندن نبود. تا کفشم را به پا بکشم مادرم با یک لقمه‌ی بزرگ به دست آمد و گفت:

- بگیر و بدو تا نحس نشده خودت را برسون.

هنوز نصف لقمه‌ام دستم بود که از درخانه پریدم بیرون، سوزی می‌آمد که نگو. از آفتاب هم خبری نبود. بقیه لقمه‌ام را توی کوچه با دو تا گاز فرو دادم و در مسجد که رسیدم دهانم را هم پاک کرده بودم.

فقط کفشهای پاره پوره دم در چیده شده بود. صف‌های نماز جماعت کج و کوله‌تر از صف بچه مدرسه‌ای‌ها بود. و مریدهای بابام دوتا دوتا و سه‌تا سه‌تا با هم حرف می‌زدند و تسیح می‌گرداندند. احتیاجی به حرف زدن نبود. مرا که دیدند تک و توک بلند شدند و برای نماز قامت بستند. عادتشان بود چشمشان که به من می‌افتاد می‌فهمیدند که لابد باز آقا نمی‌آید.

بعد دویدم طرف بازار. از دم کبابی که رد می‌شدم دلم مالش رفت. دود کباب همه جا را پر کرده بود. نگاهی به شعله‌ی آتش انداختم و به سیخ‌های کباب که مشهدی علی زیر و روشن می‌کرد و به مجمعه‌ی پر از تربچه و پیازچه که روی پیشخوان بود. و گذشتم. چلوبی هیچوقت اشتهای مرا تیز نمی‌کرد. با پشت دری‌هایش و درهای بسته‌اش. انگار توی آن به جای چلو خوردن کارهای بد می‌کنند. دکان آشی سوت و کور بود و دیگی به بار نداشت. حالا دیگر فصل حلیم بود و نهار بازار دکان آشی صبح‌ها بود. صبح‌های سرد سوزدار. جلوی دکانش یک بره‌ی درسته و پوست کنده وسط یک مجمعه قوز کرده بود و گردنش به کنده‌ی درخت می‌ماند. و روی سکوی آن طرف یک مجمعه‌ی دیگر بود پر از گندم و یک گوشکوب بزرگ - خیلی بزرگ روی آن نشانده بودند. فایده نداشت باید زودتر می‌رفتم و عمو را خبر می‌کردم و گرنه از نهار خبری نبود.

آخر بازارچه سرپیچ یک آشپز دوره گرد دیگ آتش رشته‌اش را میان پاهاش گرفته بود و چمبک زده بود و مشتریها آتش را هورت می‌کشیدند. بیشتر عمله‌ها بودند و کلاه نم‌دی‌هاشان زیر بغل‌هاشان بود. ته بازار ارسی دوزها دلم از بوی چرم به هم خورد و تند کردم و پیچیدم توی تیمچه. اینجا دیگر هیچ سوز نداشت.

گوشه‌هایم داغ شده بود. و زیر پا فرش بود از پوشال نرم. و گوشه و کنار تا دلت بخواهد تخته ریخته بود و چه بوی خوبی می‌داد! آرزو می‌کردم که سه تا از آن تخته‌ها را می‌داشتم تا طاقچه‌ام را تخته‌بندی می‌کردم. یکی را برای کتابها. یکی را برای خرده ریزها و آخری را هم بالاتر از همه می‌کوبیدم برای خرت و خورتهایی که نمی‌خواستم دست خواهرم بهشان برسد. و اینهم حجره‌ی عمو. اما هیچکس نبود. دم در حجره یک خورده پا به پا کردم و دور خودم چرخیدم که شاگردش نمی‌دانم از کجا درآمد. مرا می‌شناخت. گفت عمو توی پستو نهار می‌خورد. یک کله رفتم سراغ پستو. منقل جلوی رویش بود و عبا به دوش روی پوست تختش نشسته بود و داشت خورش فسنجان با پلو می‌خورد. سلام کردم و قضیه را گفتم. و همان طور که او ملج ملج می‌کرد داستان کاغذی را که آمده بود و حرفی را که بابام به مادرم گفته بود همه را برایش گفتم. دو سه بار «عجب! عجب!» گفت و مرا نشانده و روی یک تکه نان یک قاشق فسنجان خالی ریخت که من بلعیدم و بلند شدیم. عمو عبايش را از دوش برداشت و تا کرد و گذاشت زیر بغلش و شبکلاهش را توی جیش تپاند و از در حجره آمدیم بیرون. می‌دانستم چرا این کار را می‌کند. پارسال توی همین تیمچه جلوی روی مردم یک پاسبان یخه عمومیم را گرفت که چرا کلاه لبه‌دار سر نگذاشته. و تا عبايش را پاره نکرد دست از او برنداشت. هیچ یادم نمی‌رود که آنروز رنگ عمو مثل گچ سفید شده بود و هی از آبرو حرف می‌زد و خدا و پیغمبر را شفیع می‌آورد. اما یارو دستش را انداخت توی سوراخ جا آستین عبا و سرتاسر جرش داد و مچاله‌اش کرد و انداخت و رفت. آنروز هم درست مثل همین امروز نمی‌دانم چه اتفاقی

افتاده بود که بابام مرا فرستاده بود عقب عمو و داشتیم به طرف خانه می‌رفتیم که آن اتفاق افتاد.

در راه عمو ازم پرسید بابام جواز سفرش را تجدید کرده یا نه. و من نمی‌دانستم. هر وقت بابام می‌خواست سفری به قم یا قزوین بکند این عزا را داشتیم. جوازش را می‌داد به من می‌بردم پهلوی عمو و او لابد می‌برد کمیسری و درستش می‌کرد. این بود که باز عمو پرسید امروز رئیس کمیسری به خانه‌مان نیامده! گفتم نه. رئیس کمیسری را می‌شناختم. یکی دو بار اول صبحها که می‌رفتم مدرسه در خانه‌مان با او سینه به سینه شده بودم، مثل اینکه از مریدهای بابام بود. هر وقت هم می‌آمد دم در منتظر نمی‌شد در را باز می‌کرد و یا الهی می‌گفت و یک راست می‌رفت سراغ اطاق بابام.

به خانه که رسیدیم عمو رفت پیش بابا و من دیگر منتظر نشدم. یک کله رفته پای سفره که مادرم فقط یک گوشه‌اش را برای من باز گذاشته بود. از بادمجان‌هایی که باقیمانده بود پیدا بود خودش چیزی نخورده. هر وقت با بابام حرفش می‌شد همین طوری بود. ناهارم را به عجله خوردم و راه افتادم. از پشت در اطاق بابام که می‌گذشتم فریادش بلند بود و باز همان «زندیق» و «ملحد»ش را شنیدم. لابد به همان یارو فحش می‌داد که کاغذ را فرستاده بود. خیلی دلم می‌خواست سری هم به پشت بام بزنم و یک خورده کفترهای اصغر آقا را تماشا کنم. اما هوا ابر بود و لابد کفترها رفته بودند جا و تازه مدرسه هم دیر شده بود. یعنی دیر نشده بود اما وضع من جوروی بود که باید زودتر می‌رفتم. بله دیگر سر همین قضیه‌ی شلوار کوتاه! آخر من که نمی‌توانستم با شلوار کوتاه بروم مدرسه! پسر آقای محل! مردم چه می‌گفتند، و اگر بابام می‌دید؟ از همه‌ی این‌ها گذشته خودم بدم

می‌آمد. مثل این بچه‌های قرتی که پیشاهنگ هم شده بودند و سوت هم به گردنشان آویزان می‌کردند و «شلوار کوتاه کلاه بره...» بله دیگر هیچکس از متلک خوشش نمی‌آید. و همین جوروی شد که آخر ناظم از مدرسه بیرونم کرد که «یا شلوارت را کوتاه کن یا برو مکتب خونه». درست اوایل سال بود. یعنی آخرهای مهرماه. و مادرم همان وقت این فکر به کله‌اش زد. به پاچه‌های شلوارم از تو دکمه قابلمه‌ای دوخت و مادگی آن را هم دوخت به بالای شلوارم. و باز هم از تو، و یادم داد که چطور دم مدرسه که رسیدم شلوارم را از تو بزنم بالا و دکمه کنم و بعد هم که درآمدم بازش کنم و بکشم پایین. همینطور هم شد. درست است که شلوارم کلفت می‌شد و نمی‌توانستم بدوم، و آن روز هم که سر شرط‌بندی با حسن خیکی توی حوض مدرسه پریدم آب لای پاچه‌ام افتاد و پف کرد و بچه‌ها دست گذاشتند به مسخرگی، اما هر چه بود دیگر ناظم دست از سرم برداشت. به همین علت بود که سعی می‌کردم از همه زودتر بروم مدرسه. و از همه دیرتر دربیایم. زنگ آخر را که می‌زدند آنقدر خودم را توی مستراح معطل می‌کردم تا همه می‌رفتند و کسی نمی‌دید که با شلوارم چه حقه‌ای سوار کرده‌ام. با این حال بچه‌ها فهمیده بودند و گرچه کاری به این کار نداشتند از همان سر بند اسمم را گذاشته بودند «آشیخ». که اول خیلی اوقاتم تلخ شد. اما بعد فکرش را که می‌کردم می‌دیدم زیاد هم بد نیست و هر چه باشد خودش عنوانی است و از «شلی» بهتر است که لقب مبصرمان بود.

در مدرسه که رسیدم خیس عرق بودم. از بس دویده بودم. مدرسه شلوغ بود و ناظم توی ایوان ایستاده بود و با شلاق به شلوارش می‌زد. نمی‌شد توی دالان مدرسه

شلوارم را بالا بزنم. همان توی کوچه داشتم این کار را می‌کردم که شنیدم یکی گفت:

- خدا لعنتتون کنه. به بین بچه‌های مردمو به چه دردسری انداختن.

سرم را بالا کردم. زن گنده‌ای بود و کلاه سیاه لبه پهنی به سر داشت و زیر کلاه چارقد بسته بود و دسته‌های چارقد را کرده بود توی یخه‌ی روپوش گشاد و بلندش. فکر کردم «زنیکه چکار به کار مردم داره؟» و دویدم توی مدرسه.

عصر که از مدرسه برگشتم خواهر بزرگم با بچه‌ی شیرخوره‌اش آمده بود خانه‌ی ما. خانه‌شان توی یکی از پس‌کوچه‌های نزدیک خودمان بود. و روز هم می‌توانست بیاید و برود. سروگوشی توی کوچه آب می‌داد و چشم آجانها را که دور می‌دید بدو می‌آمد. سرش را با یک چارقد قرمز بسته بود. لابد باز آمده بود حمام. بچه‌اش وق می‌زد و حوصله‌ی آدم را سر می‌برد. و مشهدی حسین مؤذن مسجد هی می‌آمد و می‌رفت و قلیان و چای می‌برد. لابد بابام مهمان داشت. و مادرم چایی مرا که می‌ریخت داشت به خواهرم می‌گفت:

- میدونی ننه؟ چله سرش افتاده. حیف که توپ مرواری رو سر به نیست کرده‌ن. وگنه بچه رو دو دفعه که از زیرش رد می‌کردی انگار آبی که رو آتش بریزی.

و من یادم افتاد که وقتی کلاس اول بودم چقدر از سروکول همین توپ بالا رفته بودم و با شیرهای روی دوشش بازی کرده بودم و لای چرخ‌هایش قایم باشک کرده بودیم و روی حوض آن طرف‌ترش که وسط کاج‌های بلند میدان ارک بود سنگ پله پله کرده بودیم. سنگ روی آب سبز حوض هفت پله

هشت پله می‌رفت. حتی ده پله. و چه کیفی داشت! و چایی‌ام را با یک تکه سنگک هورت کشیدم.

- حالا بیا یک کار دیگه بکن ننه. ورش دار ببر دم کمیسری از زیر قنناق تفنگک درش کن.

- مادر مگه این روزها می‌شه اصلا طرف کمیسری رفت؟ خدا بدورا!

- خوب ننه چرا نمیدی شوهرت ببره؟ سه دفعه از زیر قنناق تفنگک درش کنه بعد هم یک گوله نبات بده به صاحب تفنگک.

و داشتند بحث می‌کردند که صاحب تفنگک دولت است یا خود پاسبان‌ها که من چایی دومم را هرت کشیدم و رفتم سراغ دفترچه‌ی تمبرم. هنوز به صفحه‌ی برج ماریچ نرسده بودم که صدای مادرم درآمد.

- ننه قربون شکلت برو، دو سه تا بغل هیزم بیار پای حموم. بدو باریکلا.

فیشی کردم و دفتر را ورق زدم انگار نه انگار که مادرم حرفی زده. این بار خواهرم به صدا درآمد که:

- خجالت بکش پسر گنده. میخای خودش بره هیزم بیاره؟ چرک از سر و روی خودت هم بالا میره. تو که حرف گوش کن بودی.

این حمام سرخانه هم عزایی شده بود. از وقتی توی کوچه چادر را از سر زن‌ها می‌کشیدند بابام تصمیم گرفته بود حمام بسازد و هفته‌ای هفت روز دود و دمی داشتیم که نگو. و بدیش این بود که همه‌ی زن‌های خانواده می‌آمدند و بدتر اینکه هیزم آوردنش با من بود. از ته زیر زمین آن سر حیاط باید دست کم ده بغل هیزم می‌آوردم و می‌ریختم پای تون حمام که ته مطبخ بود. دست کم دو روز یک بار. درست است که از وقتی حمام راه افتاده بود من از شر حمام رفتن با بابام خلاص شده بودم که هر دفعه می‌داد سر مرا مثل خودش از ته تیغ می‌انداختند و پوست سرم را

می‌کنند. اما به این دردرسش نمی‌ارزید. هر دفعه هم یکی دو جای دستم زخمی می‌شد. شاخه‌های هیزم کج و کوله بود و پر از تریشه و باید از تلمبار هیزم‌ها بروم بالا و دسته‌دسته از رویش بردارم و گرنه داد بابام در می‌آمد که باز چرا شاخه‌ها را از زیر کشیده‌ای.

سراغ هیزم‌ها که رفتم مرغ‌ها جیغ و داد کنان در رفتند. هوا کیپ گرفته بود و مرغ‌ها خیال کرده بودند شب شده است و زودتر از هر روز رفته بودند جا. دسته‌ی دوم را که می‌چیدم یک موش از دم پایم در رفت و دوید لای هیزم‌ها. آنقدر کوچولو بود که نگوی. حتما بیچه بود. رفتم انبر را آوردم و مدتی ور رفتم شاید درش بیارم اما فایده نداشت. این بود که ول کردم و دوباره رفتم سراغ هیزم‌ها. دسته‌ی چهارم را که بردم، در کوچه صدا کرد. لابد مشهدی حسین بود و می‌رفت در را باز می‌کرد. محل نگذاشتم و هیزم‌ها را بردم توی مطبخ. خواهرم داشت نبات داغ درست می‌کرد و مادرم چراغ‌ها را نفت می‌ریخت. مرا که دید گفت:

- ننه مگر نمی‌شنوی؟ بدو درو واکن. مشد حسین رفته مسجد.

فهمیدم که لابد بابام باز نمی‌خواسته بره مسجد. هوا داشت تاریک می‌شد که رفتم دم در. یک صاحب منصب بود و دنبالش یک زن سرواز. یعنی چارقد به سر. همسن‌های خواهر بزرگم. چارقد کوتاه گل منگلی داشت. هیچ زنی با این ریخت توی خانه‌ی ما نیامده بود. کیف به دست داشت و نوک پنجه راه می‌رفت. سلام کردم و رفتم کنار، هر دو آمدند تو. روی کول صاحب منصب دو تا قپه بود و من نمی‌شناختمش. یعنی چکار داشت؟ اول شب با این زن سرواز؟ صبح تا حالا توی خانه‌مان همه‌اش اتفاقات تازه می‌افتاد. یک دفعه نمی‌دانم چرا ترس برم داشت.

اما دالان تاریک بود و ندیدند که من ترسیده‌ام. نکند باز مشکلی برای جواز عمامه‌ی بابام پیدا شده باشد؟ شاید به همین علت نه امروز ظهر مسجد رفت نه مغرب؟ در را همانطور باز گذاشتم و دویدم تو به مادرم خبر دادم. چادرش را کشید سرش و آمد دم دالان و سلام علیک و احوال‌پرسی و صاحب منصب چیزهایی به مادرم گفت که فهمیدم غریبه نیست، خیالم راحت شد. بعد صاحب منصب گفت:

- دختر ما دست شما سپرده. من میرم خدمت حاجی آقا.

مادرم با دختر، رفتند تو و من جلو افتادم و صاحب منصب را بردم دم در اطاق بابا. بعد هم آمدم جای بردم. گرچه بابام دستور نداده بود. اما معلوم بود که به مهمان آشنا باید چایی داد. چایی را که بردم دیدم عمو آنجاست و رئیس کمیسری هم هست و یک نفر دیگر. بازاری مانند. همه دور کرسی نشسته بودند. عمو بغل دست بابام و آنهای دیگر هر کدام زیر یک پایه. چایی را که می‌گذاشتم صاحب منصب داشت به لفظ قلم حرف می‌زد:

- بله حاج آقا. متعلقه‌ی خودتان است ترتیش را خودتان بدهید.

که آمدم بیرون. دیگر متعلقه یعنی چه؟ یک امروز چند تا لغت تازه شنیده بودم! مادرم که سوادش را نداشت. اگر بابام حالش سر جا بود یا سرش خلوت بود می‌رفتم ازش می‌پرسیدم. همیشه ازین جور سوالها خوشش می‌آمد. یا وقتی که قلم نیی برای مشق درشت می‌دادم بتراشد. من هم فهمیده بودم، هر وقت کاری باهاش داشتم یا پولی ازش می‌خواستم با یکی از این سوالها می‌رفتم پیشش یا با یک قلم نوک شکسته. بعد گفتم بروم بینم دیگر این زنکه کیست.

مادرم پایین کرسی نشسته بود و او را فرستاده بود بالا. سر جای خودش. یک جفت کفش پاشنه بلند دم در بود. درست مثل آدم لنگ دراز که وسط صف نشسته‌ی نماز جماعت ایستاده باشد. یک بوی مخصوصی توی اطاق بود که اول نفهمیدم. اما یک مرتبه یادم افتاد. شبیه بویی بود که معلم ورزشمان می‌داد. به خصوص اول صبح‌ها. بله بوی عطر بود. از آن عطرها. لب‌هایش قرمز بود و کنار کرسی نشسته بود و لب‌های لحاف را روی پاهایش کشیده بود. من که از در وارد شدم داشت می‌گفت:

- خانوم امروز مزاجش کار کرده؟

و خواهرم گفت:

- نه خانوم جون. همینکه دلش درد می‌کنه. گفتم نبات داغش بدم شاید افاقه کنه. اما انگار نه انگار.

و مادرم پرسید: - شما خودتون چند تا بچه دارین؟

زنیکه سرش را انداخت زیر و گفت:

- اختیار دارین من درس می‌خونم.

- چه درسی؟

- درس قابلگی.

سرش را تکان داد و خندید. مادرم رو کرد به خواهرم و گفت:

- پس ننه چرا معطلی؟ پاشو بجهکت رو نشون خانم بده. پاشو ننه تا من برم واسه شون چایی بیارم. و بلند شد رفت بیرون. من دفترچه تمبرم را از طاقچه برداشتم و همانجور که بیخودی ورقش می‌زدم مواظب بودم که خواهرم قنطاق بچه را روی کرسی باز کرد و زنیکه دو سه جای شکم بچه را دست مالید که مثل شکم ماهی‌های بابام سفید بود و هنوز حرفی نزده بود که فریاد بابام از اطاق خودش بلند شد. مرا صدا می‌کرد. دفترچه را روی طاقچه پراندم و ده بدو. مادرم داشت از پشت در اطاق بابام برمی‌گشت. گفتم:

- شما که اومده بودین چایی ببرین واسه مهمون!

- غلط زیادی نکن، ذلیل شده!

و رفتم توی اطاق بابام. چایی می‌خواست و باید قلیان را ببرم تازه چاق کنم. تا استکان‌ها را جمع کنم و قلیان را ببرم شنیدم که داشت داستان جنگ عمر و عاص را با لشکر روم می‌گفت. می‌دانستم. اگر یک اداری پهلویش بود قصه‌ی سفر هند را می‌گفت. و اگر بازاری بود سفرهای کربلا و مکه‌اش را. و حالا دو تا نشون به کول توی اطاق بودند. آمدم بیرون چایی بردم و برگشتم قلیان را هم که مادرم چاق کرده بود، بردم. بابام به آنجا رسیده بود که عمر و عاص تک و تنها اسیر رومی‌ها شده بود و داشت در حضور قیصر روم نطق می‌کرد. حوصله‌اش را نداشتم. حوصله‌ی این را هم نداشتم که برم اطاق خودمان و لنگ و پاچه‌ی شاشی بچه خواهرم را تماشا کنم. از بوی آن زنکه هم بدم آمده بود که عین بوی معلم ورزشمان بود. این بود که آمدم سر کوچه. اما از بچه‌ها خبری نبود. لابد منتظر من نشده بودند و رفته بودند. غروب به غروب سر کوچه جمع می‌شدیم و یک کاری می‌کردیم. می‌رفتیم سر خیابان و به تقلید آجان‌ها کلاه نمدی عمده‌ها را از سرشان می‌قاییدیم و دستشده بازی می‌کردیم. یا توی کوچه بغل خانه‌ی خودمان جفتک چارکش راه می‌انداختیم. یا فیلم‌ها مان را با هم رد و بدل می‌کردیم. یا یک کار دیگر. و من خیلی دلم می‌خواست گیرشان بیاورم و تارزانی را که همان روز عصر توی مدرسه با یک قلم نیی خوش تراش عوض کرده بودم نشانشان بدهم. با خنجر کمرش و طنابی که بغل دستش آویزان بود و یک دستش دم دهانش بود و داشت صدای شیر درمی‌آورد. اما هیچ کدامشان نبودند. چه کنم چه نکنم؟ همانجا دم در گرفتم نشستم. به تماشای مردم. دیدنی‌ترین چیزها بود. صدای

«خودخدا» از ته کوچه می آمد که لابد مثل هر شب یواش یواش قدم برمی داشت و عصایش روی زمین می سرید و سرش به آسمان بود و به جای هر دعا و استغاثه‌ی دیگری مرتب می گفت «یا خود خدا» و همین جور پشت سر هم. و کشیده. لبویی هم آمد و رد شد. توی لاوکش چیزی پیدا نبود. اما او دادش را می زد. یک زن چادر نمازی سرش را از خانه روبرویی درآورد و نگاهی توی کوچه انداخت و خوب که هر طرف را پایید دوید بیرون و بدو رفت سه تا خانه آنطرف تر. در را هل داد که برود تو اما در بسته بود. همین جور که تند تند در می زد سرش را اینور آنور می گرداند. عاقبت در باز شد و داشت می تپید تو که یک مرتبه شنیدم:

- هوپ! گرفتمش.

ابوالفضل بود. سرم را برگرداندم. داشت توی دستش دنبال چیزی می گشت و می گفت:

- آب پدر سوخته! خوب گیرت آوردم. مرغ و مسما. هوا تاریک تاریک بود و نور چراغ کوچه رمقی نداشت و من نمی دانم در آن تاریکی چطور چشمش مگس ها را می دید. و آن هم درین سوز سرما. شاید خیالش را می کرد؟ همسایه‌ی دو تا خانه آنطرف تر ما بود. مدتها بود عقلش کم شده بود. صبح تا شام دم در خانه شان می نشست و مگس می گرفت و می گفتند می خورد. اما من ندیده بودم. به نظرم فقط ادایش را درمی آورد و حرفش را می زد که «باهات یک فسنجون حسابی درست می کنم.» یا «دیروز یه مگس گرفتم قد یه گنجشک.» یا «نمیدونی روشن چه خوشمزه اس.» اوایل امر وسیله‌ی خوبی بود برای خنده و یکی از بازی‌های عصرمان سر به سر او گذاشتن بود. اما حالا دیگر نمی شد بهش خندید. زنش خانه‌ی ما رختشویی می کرد. ده روزی یک بار. و می گفت

مرتب کتکش می زند و بیرونش می کند. اما می بیند خدا را خوش نمی آید و باز غذایش را درست می کند. گفتم بروم دو کلمه باهاش حرف بزنم. و رفتم. و گفتم:

- ابوالفضل چه مزه‌ای می داد؟
گفت:

- مزه گندم شادونه. نمیدونی! قد یه گنجشک بود.

گفتم: - نکنه خیالات ورت داشته؟ تو این سرما مگس کجا پیدا میشه؟

گفت: - به! تو کجاشو دیدی؟ من ورد می خونم خودشان می آن. صبر کن.

و دست کرد توی جیب کت پاره اش و داشت دنبال قوطی کبریتی می گشت که مگس هایش را توی آن قایم می کرد که دیدم حوصله اش را ندارم. دیگر چیزی هم نداشتم بهش بگویم. بلند شدم که برگردم خانه. که در خانه مان صدا کرد و از همان جا چشمم افتاد به صاحب منصب و دخترش که داشتند درمی آمدند. لابد خیلی بد می شد اگر مرا با ابوالفضل دیوانه می دیدند. فوری تپیدم پشت ابوالفضل و قایم شده بودم که به فکرم رسید «چرا همچی کردی؟ اونا ابوالفضل رو کجا می شناسن؟» اما دیگر دیر شده بود و اگر درمی آمدم و مرا می دیدند بدتر بود. وقتی از جلو ابوالفضل گذشتند دختره داشت می گفت:

- آخه صیغه یعنی چه آقا جون؟

و صاحب منصب گفت:

- همه ش واسه دو ساعته دخترجون. همینقدر که باهاش بری مهمونی...

آهان گیرش آوردم. بیا ببین چه گنده س!

ابوالفضل نگذاشت باقی حرف صاحب منصب را بشنوم. یعنی از چه حرف می زدند؟ یعنی قرار بود

شب که خانه نبود گربه‌ها تلافی مرا سر ماهی‌هایش
درمی‌آوردند. وقتی برگشتم توی اطاق از مادرم
پرسیدم:

- حاجی آقا کجا رفته؟

- نمیدونم ننه کله سحر رفت! عموت می‌گفت می‌خاد
بره قم.

و چایی که می‌خوردیم برای هر دو ما گفت که
دیشب کفترهای اصغر آقا را کروپی دزد برده. که ای
داد و بیداد! به دو رفتم سر پشت بام. حالا که بابام رفته
بود سفر و دیگر مانعی برای رفت و آمد با اصغر آقا
نداشتم! همچو اوقاتم تلخ بود که نگو. هوا ابر بود و
همان سوز تند می‌آمد. لانه‌ها همه خالی بود و هیچ
صدایی از بام همسایه بلند نمی‌شد و فضله‌ی کفترها
گله بگله سفیدی می‌زد.

دختره صیغهی بابام بشود؟ برای چه؟... آها... آها...
فهمیدم.

نگاهی به قوطی کبریت انداختم که خالی بود. اما
دیگر حوصله نداشتم دستش بندازم. برگشتم خانه.
در باز بود و در تاریکی دالان شنیدم که عمو،
می‌گفت:

- عجب! خیلی یه‌ها! عجب! دختر نایب سرهنگ...

صدای پای من حرفش را برید. نزدیک که شدم رئیس
کمیسری را هم دیدم. بیخودی سلامی بهشان کردم و
یکراست رفتم توی اطاق خودمان. خواهر بزرگم رفته
بود. مادرم توی مطبخ می‌پلکید. و باز دود و دم حمام
راه افتاده بود. خیلی خسته بودم. حتا حوصله نداشتم
منتظر شام بمانم. رختم را کندم و تپیدم زیر کرسی.
بوی دود ته دماغم را میخاراند و توی فکر ابوالفضل
بودم و قوطی کبریت خالی‌اش و کشفی که کرده
بودم که شنیدم عمو گفت:

- آهای جاری. بلا از بغل گوشت گذشت‌ها! نزدیک
بود سر پیری هو سرت بیاریم.

عمو مادرم را جاری صدا می‌کرد. عین زن‌عمو. و
صدای مادرم را شنیدم که گفت:

- این دختره رو میگی میز عمو؟ خدا بدورا! نوک
کفشش زمین بود پاشنه‌اش آسمون.
و عمو گفت:

- جاری تخته‌های رو حوضی را نمی‌ذارین؟
سرد شده‌ها!

فردا صبح که رفتم سر حوض وضو بگیرم دیدم در
طاق بابام قفل است. ماهی‌ها هنوز ته حوض خوابیده
بودند. اما پولک‌های رنگی توی پاشوره ریخته بود.
گله بگله و تک و توک. یک جای سنگ حوض هم
خونی بود. فهمیدم که لابد باز بابام رفته سفر. هر وقت
می‌رفت قم یا قزوین در اطاقش را قفل می‌کرد. و هر